

Examining the Position of the Key Elements and Basic Principles of the Iranian Islamic Model of Progress in Textbooks in Junior High School

Mahmood Sharafi¹ | Sirus Mahmoodi²
Mahnaz Karami³

1. **Corresponding Author:** Assistant Professor in the Philosophy of Education (Faculty of Educational Sciences and Psychology, Payame Noor University, Tehran, Iran. Email: sharafi.dr@pnu.ac.ir)
2. Assistant Professor in the Philosophy of Education, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Payame Noor University, Tehran, Iran. Email: mahmoudi.s@pnu.ac.ir
3. Senior expert in philosophy of education, Ministry of Education. Email: mahnaz.karami.4392@gmail.com

Article Info	ABSTRACT
<p>Article type: Research</p> <p>Pp. 7-24</p>	<p>Objective: The current research aimed at investigating the level of attention paid to the key elements and basic principles of the Iranian Islamic model of progress in the textbooks of the junior high school.</p> <p>Method: The research is applied in terms of purpose and quantitative in terms of method, and in view of its nature, the descriptive research method of content analysis type was used. The statistical population of this research includes the content of all the textbooks of the junior high school in the academic year 1401-1402 SH. The statistical sample included 10 books in 3 titles (Messages of the Heaven, Thought and Lifestyle, and Social Studies) in the seventh, eighth, and ninth grades, selected by purposeful sampling. In this research, the researcher-made content analysis checklist and the content validity method were used to determine the validity of the research tool and the Shannon entropy method was used to analyze the data.</p> <p>Findings: The findings of the research showed that among the studied books, the highest frequency of indicators of key elements and basic principles is related to Social Studies textbooks with a frequency of 1496 units and 49.45 percent, and the lowest frequency is related to Thought and Lifestyle textbooks with the frequency is 630 units and 20.83%. Among the indices of key elements and basic principles of the Iranian Islamic model of progress, the index of key elements with a frequency of 2105 units and 69.59 percent has the highest share, and the lowest share is related to the index of basic principles with a frequency of 920 and 30.41 percent. Also, the most attention is given to the key elements of the eighth-grade Thought and Lifestyle textbook (both for girls and boys) with a frequency of 110 units and 52.13 percent, and the least attention is related to the eighth-grade Thought and Lifestyle textbook (only for boys) with a frequency of 6 units and 2.84%. In addition, the most attention related to the basic principles of the 7th grade Social Studies textbook with a frequency of 72 units and 41.86% and the least attention was related to the 8th grade Social Studies textbook with a frequency of 49 units and 28.49%.</p> <p>Conclusion: Considering that the studied indicators did not have the same distribution, we hope that the lesson planners and the textbook producers increase, by equal strengthening of these indicators, the indicators of the key elements and basic principles of the Iranian Islamic model of progress among students.</p>
<p>Article History:</p> <p>Received 30 September 2023</p> <p>Revised 01 November 2023</p> <p>Accepted 06 November 2023</p> <p>Published 19 November 2023</p>	
<p>Keywords</p>	
<p>Cite this article</p>	Sharafi, M.; Mahmoodi, S. & Karami, M. (2023). Examining the Position of the Key Elements and Basic Principles of the Iranian Islamic Model of Progress in Textbooks in Junior High School. <i>Applied Issues in Islamic Education</i> , 8 (3), 7-24. http://doi.org/10.61186/qaiie.8.3.6
	© The Author(s). Publisher: Academy of Scientific Studies in Education. DOI: http://doi.org/10.61186/qaiie.8.3.6

بررسی جایگاه عناصر کلیدی و اصول پایه‌های الگوی اسلامی ایران پیشرفت در کتاب‌های درسی دوره متوسطه اول

محمود شرفی^۱ | سیروس محمودی^۲ | مهناز کرمی^۳

۱. نویسنده مسئول: استادیار فلسفه تعلیم و تربیت، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. sharafi.dr@pnu.ac.ir **رایانامه:**
۲. استادیار فلسفه تعلیم و تربیت، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. mahmoudi.s@pnu.ac.ir **رایانامه:**
۳. کارشناس ارشد فلسفه تعلیم و تربیت، وزارت آموزش و پرورش. mahnaz.karami.4392@gmail.com **رایانامه:**

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: پژوهشی	هدف: هدف پژوهش حاضر بررسی میزان توجه به عناصر کلیدی و اصول پایه‌های الگوی اسلامی ایران پیشرفت در کتاب‌های درسی دوره متوسطه اول بود.
صص. ۷-۲۴	روش: پژوهش از نظر هدف، کاربردی و به‌لحاظ روش، کمی است و با توجه به ماهیت آن از روش تحقیق توصیفی از نوع تحلیل محتوا استفاده شد. جامعه آماری این پژوهش شامل محتوای تمامی کتاب‌های درسی دوره متوسطه اول در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ است. نمونه آماری دربردارنده ۱۰ جلد کتاب در ۳ عنوان (پیام‌های آسمان، تفکر و سبک زندگی و مطالعات اجتماعی) در پایه‌های هفتم، هشتم و نهم است که به روش نمونه‌گیری هدف‌مند انتخاب شد. در این پژوهش از فهرست و آرسنی تحلیل محتوای پژوهش‌گرا ساخته و برای تعیین روایی ابزار پژوهش از روش روایی محتوایی و برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش آنتروپی شانون استفاده شد.
تاریخچه مقاله	یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان داد که در بین کتاب‌های مورد بررسی بیش‌ترین فراوانی شاخص‌های عناصر کلیدی و اصول پایه‌های مربوط به کتاب‌های مطالعات اجتماعی با فراوانی ۱۴۹۶ واحد و ۴۹/۴۵ درصد و کم‌ترین فراوانی مربوط به کتاب‌های تفکر و سبک زندگی با فراوانی ۶۳۰ واحد و ۲۰/۸۳ درصد است. در میان شاخص عناصر کلیدی و اصول پایه‌های الگوی اسلامی ایران پیشرفت، شاخص عناصر کلیدی با فراوانی ۲۱۰۵ واحد و ۶۹/۵۹ درصد بیش‌ترین سهم را دارد و کم‌ترین سهم نیز مربوط به شاخص اصول پایه‌ای با ۹۲۰ فراوانی و ۳۰/۴۱ درصد است، هم‌چنین بیش‌ترین توجه به عناصر کلیدی اختصاص به کتاب تفکر و سبک زندگی پایه هفتم (مشترک دختران و پسران) با فراوانی ۱۱۰ واحد و ۵۲/۱۳ درصد و کم‌ترین توجه مربوط به کتاب تفکر و سبک زندگی پایه هفتم (ویژه پسران) با فراوانی ۶ واحد و ۲/۸۴ درصد است. علاوه بر این بیش‌ترین توجه مربوط به اصول پایه‌های اختصاص به کتاب مطالعات اجتماعی پایه هفتم با فراوانی ۷۲ واحد و ۴۱/۸۶ درصد و کم‌ترین توجه مربوط به کتاب مطالعات اجتماعی پایه هفتم با فراوانی ۴۹ واحد و ۲۸/۴۹ درصد است.
دریافت ۰۸ مهر ۱۴۰۲	نتیجه‌گیری: با توجه به این که شاخص‌های مورد مطالعه از توزیع یکسانی برخوردار نبوده، امید است برنامه‌ریزان درسی و تهیه‌کنندگان کتاب‌های درسی با تقویت این شاخص‌ها به‌صورت یکسان سبب ارتقای شاخص‌های عناصر کلیدی و اصول پایه‌های الگوی اسلامی ایران پیشرفت در میان دانش‌آموزان باشند.
بازنگری ۱۰ آبان ۱۴۰۲	
پذیرش ۱۵ آبان ۱۴۰۲	
انتشار ۲۸ آبان ۱۴۰۲	

الگوی اسلامی ایران پیشرفت، کتاب‌های درسی، تحلیل محتوا.

کلید واژه‌ها

شرفی، محمود؛ محمودی، سیروس و کرمی، مهناز (۱۴۰۲). بررسی جایگاه عناصر کلیدی و اصول پایه‌های الگوی اسلامی ایران پیشرفت در کتاب‌های درسی دوره متوسطه اول. *مسائل کاربردی تعلیم و تربیت اسلامی*، ۸ (۳)، ۷-۲۴. <http://doi.org/10.61186/qaie.8.3.6>

استناد

© نویسندگان.

ناشر: پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش.

مقدمه

اقتضات زمانی قرن بیست و یکم و تشدید ارتباطات و جهانی شدن فرهنگ‌ها از طریق شبکه اطلاع‌رسانی جهانی (اینترنت و ماهواره) و متناظر با آن، منتفی نبودن احتمال درهم‌آمیزی ارزش‌های بیگانه با ارزش‌های اسلامی، نظام تعلیم و تربیت کشور را با چالش مواجه کرده و مقابله با ارزش‌های غیر اسلامی و خطر بی‌هویتی فرهنگی را ضرورت بخشیده و مسئولیت خطیرتر و حساسیت بیش‌تری برای همه نهادهای اجتماعی دست‌اندرکار فرهنگ‌سازی کشور و از جمله نهاد مهم آموزش و پرورش فراهم آورده است. تأثیر تمدن غربی بر سبک زندگی مسلمانان و جامعه ایران بسیار و جدی است تا حدی که به‌صورت الگوهای نسبتاً ثابت و عادات روزمره در آمده است. از این‌رو گسترش شهرنشینی و صنعتی شدن، استفاده روزافزون از پدیده‌های فضای مجازی، جهانی شدن و علوم انسانی غربی وارداتی، نگرش ایرانیان را به سمت الگوهای غربی سوق داده است (گنجی، نیازی، اشتری مهرجردی و حیدریان، ۱۴۰۰: ۹۳).

یکی از بزرگ‌ترین چالش‌های توسعه در مدل غربی با الگوی اسلامی، عدم توجه به مفاهیم معنوی و آخرت‌اندیشی است. توسعه غربی کمیت‌گراست و رسالتش اصلاح و بهبود وضعیت مادی انسان‌هاست، در حالی که مفاهیم معنوی که با معیارهای کمی قابل اندازه‌گیری نیستند، در الگوی اسلامی پیشرفت بسیار تعیین‌کننده هستند (طلاکی طرقي، ۱۳۹۸: ۳۷۷). از این‌رو مهم‌ترین چالش به‌کارگیری الگوهای توسعه غربی در کشور، تغییرات ارزشی و فرهنگی است. در واقع می‌توان گفت این الگوها با نظام فکری و آرمان‌های جمهوری اسلامی سازگاری ندارند. برای این منظور تدوین سند الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت به‌عنوان نقشه راهی جهت قرار گرفتن کشور در مسیر پیشرفت و توسعه آغاز شد. در الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، منظور از پیشرفت در مرحله بالاتری از رشد، «بهبود وضعیت موجود به وضعیت مطلوب است. اگر مفهوم پیشرفت را با دو مفهوم دیگر، یعنی «رشد» و «تکامل» معنا کنیم، این مفهوم، معنای دقیق و عمیق‌تری در الگوی اسلامی ایرانی خواهد یافت به‌نظر می‌رسد انتخاب واژه «پیشرفت» در ترکیب الگوی اسلامی- ایرانی، از سوی مقام معظم رهبری نیز با چنین اندیشه فلسفی- معرفتی و انگیزه الهی- توحیدی همراه بوده است؛ از این‌رو، در گفتمان «تمدن نوین اسلامی» عقلانیت، معنویت، عدالت، حریت و رشد همه‌جانبه تحقق خواهد یافت و تمدنی هدف‌دار، معیارمند و معنامند به‌عنوان الگوی زیست اسلامی فراروی بشریت قرار خواهد گرفت (گلدانی و قربان‌پور دشتکی، ۱۴۰۱: ۱۵).

الگوی اسلامی پیشرفت الگویی است بر اساس اصول معرفت‌شناختی و هستی‌شناختی اسلامی و در چارچوب حقوق و اخلاق اسلامی. این الگو ثابت و جهان‌شمول است و می‌توان آن را بر اوضاع زمانی و مکانی گوناگون منطبق کرد. وجه اسلامیت الگو، مشتمل بر جهان‌بینی، اخلاق و حقوق اسلامی است (گلدانی و قربان‌پور دشتکی، ۱۴۰۱: ۱۶). بر اساس یافته‌های پژوهش علی‌پور و پوررشیدی (۱۳۹۹: ۱۴۸). الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت را می‌توان در ۸ مضمون کلی طبقه‌بندی کرد. که عبارتند از: مبانی اسلامی و مبانی انقلابی، مبانی اجتماعی، مبانی فرهنگی، مبانی علمی، مبانی حقوقی، مبانی سیاسی و مبانی اقتصادی. در نتیجه الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت به مجموعه نظام‌مندی از مفاهیم، اصول موضوعه، قوانین و راهبردها گفته می‌شود که در ساختاری منطقی و بر اساس اصول معرفت‌شناختی و هستی‌شناختی اسلام و در چارچوب حقوق و اخلاق اسلامی به تحلیل وضعیت موجود ایران و تبیین

وضعیت مطلوب آن و ارائه راهبردها برای تغییر وضعیت موجود اقدام می‌کند (نصراصفهانی، معصومی‌نیا و منتظر، ۱۳۹۸: ۵۲۸).

بنابراین الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت الگویی است تربیت‌محور که «پیشرفت» را از مسیر رشد تربیتی جامعه و دستیابی اقشار و آحاد جامعه به بلوغ عقلانی و ارتقای انگیزه‌های معنوی دنبال می‌کند. در این مسیر، اخلاق سعادت‌محور و متعالی و ارزش‌های بنیادین پیش‌گفته، هسته اصلی مؤلفه‌های پیشرفت تلقی می‌شود و عرصه زندگی اجتماعی و فردی تحت تأثیر و هدایت این ارزش‌ها، جهت می‌یابد. برای تحقق پیشرفت و رشد مؤلفه‌های آن، باید ریشه‌ها و بنیان‌های تربیتی و معنوی جامعه را تقویت کرد. در مرحله پیاده‌سازی و تحقق مؤلفه‌های پیشرفت، نیز نمی‌توان بدون تربیت نوجوانان و جوانانی که اهل تفکر و خردورزی باشند و با ایمان عمیق به مبدأ و معاد و ارزش‌های الهی، تلاش و کار و فعالیت را یک ارزش و وظیفه تلقی می‌کنند و در عرصه علم و دانش و معرفت و رفتارهای اخلاقی و ارزشی فعال و خودساخته باشند، توفیق یافت. بر این اساس این دو مقوله کاملاً بهم گره خورده است: تربیت اثرگذار و عمیق اساسی‌ترین محور و منشأ پیشرفت پایدار و همه‌جانبه است و هیچ پیشرفت حقیقی‌ای بدون تربیت صحیح و عمیق حاصل نخواهد شد (صافدل، ۱۳۹۷: ۴۴).

بر همین مبنا رابطه دو سویه‌ای میان آموزش و پرورش و برنامه‌های پیشرفت و توسعه وجود دارد، تدوین برنامه‌های توسعه و الگوهای بهبود و پیشرفت همه‌جانبه، همگی بر جریان تعلیم و تربیت یک جامعه استوار است. نمی‌توان امید به پیشرفت داشت بدون این‌که پیش‌تر جهت‌گیری نظام تعلیم و تربیت را مهیای آن نکرد. آموزش و پرورش است که شخصیت‌های افراد جامعه را توسعه و پیشرفت‌گرا و یا بی‌تفاوت نسبت به آن بار می‌آورد و شکل‌دهنده کلیت اهداف و کنش‌ها، موقعیت‌ها و هنجارهای جامعه است. بر همین اساس پژوهش‌گرانی به واکاوی نقش آموزش و پرورش در شکل‌گیری سبک زندگی متناسب با توسعه و الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت پرداخته و نتایج نشان داد که فقدان وجود یک رویکرد جامع آموزشی و تربیتی در مدارس، بازتولید هنجارهای جامعه مصرفی در مدارس، بی‌توجهی به نقش قهرمانان و الگوی شخصیت بومی برای نوجوانان در کتب درسی، نگرش‌ها و ایستارهای مادی‌گرایانه به‌عنوان موانع تحقق سبک زندگی متناسب با توسعه است. غلبه بر این مشکلات بدون بهره‌گیری از تمام فرهنگیان امکان‌پذیر نیست و تحقق چنین هدفی توجه به مطالبات مادی و معنوی آنهاست (بهمنی، احمدی آوندی، ملتفت و بهمنی، ۱۳۹۷: ۳). هم‌چنین (کرمی و نیازآذری، ۱۴۰۱: ۱۸۷). در مطالعه‌ای به بررسی وضعیت موجود و مطلوب و نقش نظام آموزش و پرورش در توسعه پایدار با رویکرد الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت پرداختند. براساس این مطالعه در بخش کمی، بررسی اختلاف وضعیت موجود و مطلوب در شش متغیر اصلی (فرهنگی، اجتماعی، زیست‌محیطی، اقتصادی، روش‌های آموزشی و سند تحول بنیادین آموزش و پرورش) معنادار و زیاد بوده است. بُعد فرهنگی، زیست‌محیطی و سند تحول بنیادین در مقایسه با دیگر ابعاد از وضعیت بهتری برخوردار بودند. در نهایت نواختی مقدم و خالقی (۱۳۹۷: ۱)، در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند تا جایی که می‌شود باید از الگوهای وارداتی و غربی که ریشه اومانستی و سکولار دارند جلوگیری به‌عمل آورد و با بومی‌سازی و با تدوین برنامه‌ها و اسناد از جمله سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ و برگزاری همایش‌ها و کنفرانس‌های مختلف در این حوزه به

رشد و توسعه آموزش در کشورمان کمک کنیم. علاوه بر این اسپلمان^۱ (۲۰۱۸)، پس از بررسی‌های خود پی برد که الگوهای پیشرفت بومی در صورت اجرا در مدارس سبب بهبود پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان می‌شود.

از این‌رو تأکیدات حکیمانه رهبر فرزانه انقلاب اسلامی مبنی بر ضرورت تحول بنیادی در آموزش و پرورش با تأکید بر فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی ایران و تدوین الگوی اسلامی ایرانی برای تحول و پرهیز از الگوهای وارداتی کهنه و تقلیدی محض، چراغ راه برون‌رفت از چالش‌های نظام آموزشی کشور است. هم‌چنین پدیده جهانی شدن، آثار و پیامد مختلف آن و نیز ورود و شیوع انواع ناهنجاری‌ها و بحران‌های اخلاقی، رفتاری، اجتماعی و فرهنگی در جوامع بشری امروز، که نتایج و دستاوردهای منفی و ناخوشایند پیشرفت‌های مادی و صنعتی قرن بیست‌ویکم تلقی می‌شود، ضرورت توجه سازمان‌یافته و نهادینه نسبت به نظام آموزشی را دوچندان کرده است (کرمی و نیاز آذری، ۱۴۰۱: ۱۹۱). در واقع باید بر این نکته صحنه گذاشت که در دوران فعلی و در کشور ما، نظام تعلیم و تربیت به اعتبار تعلق به جامعه‌ای با باورها (جهان‌بینی)، ارزش‌ها (ایدئولوژی) و نظام ترجیحات رفتاری خاص و هم‌چنین به دلیل ارتباط مستقیم با فراگیران و شرایط و محدوده زمانی در انشاء و نهادینه‌سازی و بسط آموزش‌های لازم و ارزش‌های اسلامی ایرانی (چه به صورت برنامه آشکار^۲ و چه به صورت برنامه ضمنی^۳) در راستای اهداف کلی از جایگاه والایی برخوردار است و به‌عنوان مهم‌ترین پاسخ‌گو به نیازهای جامعه و مؤثرترین نقش در پرورش نیروی انسانی مورد تأکید قرار گرفته است (نواختی‌مقدم و خالقی، ۱۳۹۷).

بنابراین یکی از اساسی‌ترین ضرورت‌هایی که برای تحول واقعی و عمیق در دستگاه آموزش و پرورش و تعلیم و تربیت وجود دارد و البته همین ضرورت در تحول دانشگاه‌ها و حوزه‌های علمیه و در تحول ساختارهای حکومتی و دولتی ما هم به‌نظر می‌رسد ضرورت پیشرفت است که باید تحول در آموزش و پرورش با این نگاه دنبال شود (اجاقی و آقایی فیروزآبادی، ۱۳۹۹: ۷۰). با تأملی در بیانات رهبری می‌توان به اهمیت و ضرورت این امر بیش‌تر پی برد که اگر می‌خواهیم در کشور الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت داشته باشیم باید رویکرد آموزش و پرورش رویکرد معنوی و تربیتی باشد. وقتی دانش‌آموز در مدرسه بتواند در تمام جهات علمی و معنوی و تربیتی رشد کند، آن‌گاه می‌توان از او انتظار داشت که در مسیر پیشرفت، آن هم با الگوی اسلامی - ایرانی حرکت کند (صافدل، ۱۳۹۷). بنابراین آموزش و پرورش نقش به‌سزایی در تربیت فرزندان این مملکت و نهایتاً روند پیشرفت علمی کشور دارد، که رهبری معظم در بند چهارم سیاست‌های کلی ایجاد تحول در آموزش و پرورش مسئولین را مکلف فرموده‌اند که: «روزآمد ساختن محتوای تعلیم و تربیت و تدوین برنامه درس ملی مبتنی بر فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی و متناسب با نیازهای کشور و انطباق محتوی با پیشرفت‌های علمی و فناوری و اهتمام به تقویت فرهنگ و هویت اسلامی - ایرانی». ضروری است (گلدانی و قربان‌پور دشتگی، ۱۴۰۱: ۱۶).

در نهایت از آن‌جایی که موضوع پیشرفت، انسان و حوزه‌های مختلف زندگی اوست. مطالعات انسانی در این زمینه حائز اهمیت هستند. علاوه بر تلاش علمی جهت کارآمدسازی علوم انسانی، الگوی اسلامی

1. Speelman, S. A
2. Explicit Curriculum
3. Hidden Implicit Curriculum

ایرانی - پیشرفت به لحاظ قید ((ایرانی بودن)) نیازمند مطالعات اجتماعی در جامعه ایرانی است. (اجاقی و آقای فیروزآبادی، ۱۳۹۹: ۶۷). بنابراین اولین و مهم‌ترین مشکل بر سر راه تحقق این الگو، ضعف و یا نابسندگی حوزه مطالعاتی است. هم‌چنین تا وقتی که در دستگاه تعلیم و تربیت ما اساساً اندیشه پیشرفت اسلام و انقلاب مطرح نشود و دانش‌آموزان ما با تفاوت‌های عمده‌ای که پیشرفت مطلوب ما با پیشرفت معیوب غرب دارد آشنا نشوند و تا وقتی که توانمندی‌های لازم برای گُنش‌گری در عرصه پیشرفت در تعلیم و تربیت ایجاد نشود و تا وقتی که دانش بومی اسلامی ایرانی برای حل مسائل ما شکل نگیرد، الگوی اسلامی پیشرفت هم نمی‌تواند تحقق یابد. از این جهت این پژوهش می‌تواند تا حدودی شکاف موجود در دانش نظری و کاربردی پیرامون الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت و تعلیم و تربیت را پر کند. از سوی دیگر کاوش و تحقیق در پژوهش‌ها و مطالعات انجام‌یافته در بخش الگوی اسلامی ایرانی گویای آن است که بخش قابل توجه پژوهش‌های مربوط به آن در حیطه نحوه تدوین، طراحی، الزامات و بایسته‌های حقوقی، سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و اجرایی این الگو بوده و پژوهش‌هایی بسیار محدود به‌طور مستقیم به نقش و اهمیت آموزش و پرورش و برنامه درسی در جهت تحقق الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت پرداخته‌اند و در زمینه تحلیل محتوای کتاب‌های درسی پژوهش‌هایی که براساس مؤلفه‌ها یا اصول و عناصر الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت باشند، یافت نشد. بنابراین با توجه به اهمیت الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت و نیاز توجه به آن در تمامی ابعاد تعلیم و تربیت و از طرفی نبود پژوهش‌های جامع در خصوص تحلیل محتوای کتاب‌های مقطع متوسطه اول بر اساس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، انجام این پژوهش ضروری به نظر می‌رسد.

از این رو این پرسش‌ها مطرح است که:

۱. کدام یک از دو شاخص عناصر کلیدی و اصول پایه‌ای الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در کتاب‌های درسی پیام‌های آسمان، تفکر و سبک زندگی و مطالعات اجتماعی مقطع متوسطه اول بیش‌تر مورد توجه و تأکید بوده است؟
۲. در کدام پایه‌ها به این دو مؤلفه، شاخص عناصر کلیدی و اصول پایه‌ای الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در کتاب‌های درسی پیام‌های آسمان، تفکر و سبک زندگی و مطالعات اجتماعی مقطع متوسطه اول توجه بیش‌تری شده است؟

روش پژوهش

در این پژوهش با توجه به ماهیت موضوع از روش تحلیل محتوا استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش همه کتاب‌های درسی دوره متوسطه اول چاپ ۱۴۰۱، شامل ۴۴ جلد کتاب درسی دوره متوسطه اول در هجده عنوان درسی است. با توجه به ماهیت موضوع پژوهش و نیز براساس جهت‌گیری‌های غالب در هر دسته از عناوین کتاب‌های درسی دوره متوسطه اول، سه عنوان پیام‌های آسمان، تفکر و سبک زندگی و مطالعات اجتماعی در سه پایه هفتم، هشتم و نهم و در مجموع ۱۰ جلد کتاب به روش نمونه‌گیری هدفمند (کتاب‌هایی که بیش‌تر انتظار می‌رود مفهوم الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت را پوشش دهند و کتاب‌های درسی که با توجه به ساعات برنامه درسی حدود ۱۹ ساعت از

برنامه هفتگی مدارس، به خود اختصاص داده‌اند) به عنوان نمونه در نظر گرفته و تمامی محتوای کتاب‌های فوق مورد تحلیل قرار گرفت.

در این پژوهش، برای بررسی و تحلیل محتوای کتاب‌های درسی، از فهرست واریسی تحلیل محتوای پژوهش‌گرساخته، استفاده شده است. فرم اولیه تحلیل محتوا، براساس دیدگاه‌های مطرح‌شده به‌وسیله پوجمان^۱ (۲۰۰۱)، بنسون (۱۳۸۲)، تهیه شد و سپس فرم اولیه در اختیار پنج نفر از صاحب‌نظران این حوزه (اساتید) برای تغییر و اصلاح قرار گرفت که پس از اعمال نظرات آن‌ها فهرست واریسی تحلیل محتوای نهایی تهیه شد. در نهایت یک چک‌لیست به هفت شاخص برای اصول پایه‌ای و چک‌لیستی دیگر با هفت شاخص برای عناصر کلیدی در نظر گرفته شد.

برای صحت روایی دو چک‌لیست تهیه‌شده که یکی برای سنجش شاخص‌های عناصر کلیدی و دیگری برای سنجش شاخص‌های اصول پایه‌ای به کار می‌رود، نخست از طریق مطالعه ادبیات تحقیق و مطالعات داخلی (خوش‌چهره و نیک‌بخش، ۱۳۹۱؛ مذبوحی و فیاض، ۱۳۹۶). شاخص‌های مربوطه استخراج و چک‌لیست‌های مد نظر تدوین شد و در اختیار پنج تن از اساتید علوم تربیتی قرار گرفت و از آنان خواسته شد تا شاخص‌ها و مقوله‌های مفهومی چک‌لیست اول و دوم را به لحاظ هماهنگی و تناسب با الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت به عنوان معیاری جهت تشخیص واحدهای تحلیل در کتاب‌های مورد مطالعه در نظر گرفته شوند، در طیفی از ۱ تا ۱۰ ارزش‌گذاری کنند که در گام نخست اجماع نظرات اساتید بر آن بود که مقوله‌ها بیش از اندازه کلی هستند و بایستی به واحدها و شاخص‌های جزئی‌تر با حفظ استقلال مقوله‌ها تقسیم شوند. بعد از تقسیم‌بندی دقیق مقوله‌ها، میانگین نمره ارزیابان برای چک‌لیست عناصر کلیدی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت ۸/۷۰ از ۱۰ و برای چک‌لیست اصول پایه‌ای الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت ۸/۵۰ از ۱۰ بود. در واقع از دید آنان، محورها و مؤلفه‌های مفهومی استخراجی روایت مناسبی از مقوله‌های مورد بررسی بوده است. در نهایت پس از اخذ نظرات آن‌ها تجدیدنظرهایی به عمل آمد و فهرست نهایی آن تنظیم شد و مجدداً در اختیار کارشناسان قرار گرفت. در حالت دوم، میانگین نمرات ارزیابان، برای چک‌لیست عناصر کلیدی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، ۹/۴۵ از ۱۰ و برای چک‌لیست اصول پایه‌ای الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، ۹/۳۵ از ۱۰ بود که نشان از روایی بالای چک‌لیست‌های اشاره شده، دارد. برای سنجش پایایی ابزار پژوهش، از روش ویلیام اسکات^۲، استفاده شد. (اسکات، ۲۰۰۷، ترجمه علی پارسائیان، ۱۳۹۱). در این پژوهش چون دارای دو متغیر با دو چک‌لیست مجزا هستیم، از این‌رو برای هر یک از چک‌لیست‌ها به برآورد ضریب قابلیت اعتماد به صورت مجزا پرداخته شد. در نهایت میانگین ضریب پایایی برای چک‌لیست عناصر کلیدی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت برابر ۸۹/۵۴ درصد و میانگین ضریب پایایی برای چک‌لیست اصول پایه‌ای الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت برابر ۹۰/۲۱ درصد تعیین گشت که با توجه به بزرگی هر دو مقدار از ۷۰ درصد، چک‌لیست از پایایی بالایی برخوردار است.

امروزه برای تحلیل داده‌ها، روش‌های بسیاری ارائه شده است که اساس آن‌ها، محاسبه رتبه درصدی از فراوانی شاخص‌ها است. در روش‌های مذکور مشکلات ریاضی وجود دارد که از اعتبار نتایج می‌کاهد (آذر، ۱۳۸۰) در این پژوهش نتایج با روش آنتروپی شانون^۱ که برگرفته از نظریه سیستم‌ها است، پردازش شده‌اند. در این روش، تحلیل داده‌ها بسیار قوی‌تر و معتبرتر انجام خواهد شد. در نظریه سیستم‌ها، آنتروپی شاخصی است برای اندازه‌گیری عدم اطمینان که با یک توزیع احتمال بیان می‌شود (آذر، ۱۳۸۰) براساس این روش که به مدل جبرانی مشهور است. داده‌های تحلیل محتوا با استفاده از شاخص‌های توصیفی در فرایند تحلیلی آنتروپی شانون بررسی شد. ابتدا فراوانی مؤلفه‌ها استخراج و در جدول مربوط درج شد. سپس داده‌های پژوهش در فرایند تحلیلی آنتروپی شانون (به‌هنگار کردن داده‌های جدول فراوانی، محاسبه بار اطلاعاتی مقوله‌ها و به‌دست آوردن ضریب اهمیت آن‌ها) تجزیه و تحلیل و توصیف شدند که در ادامه به توضیح مراحل سه‌گانه آن پرداخته می‌شود.

مرحله اول: ماتریس فراوانی‌های جدول فراوانی به‌هنگار می‌شوند. برای این کار از این رابطه استفاده شد:

$$P_{ij} = \frac{F_{ij}}{\sum_{i=1}^m} \quad (i=1, 2, \dots, m \text{ و } j=1, 2, \dots, m)$$

فراوانی مقوله = F ، فراوانی ماتریس هنجار شده = P

شماره پاسخ‌گو = n ، شماره مقوله = j ، تعداد پاسخ‌گو = m

مرحله دوم: بار اطلاعاتی هر مقوله محاسبه و در ستون‌های مربوطه قرار داده شد. برای این منظور از رابطه‌های که در پی می‌آید استفاده شد:

$$P_j = K \sum_{i=1}^m [P_{ij} L_n P_{ij}] \quad (= 1 \text{ و } 2 \dots m)$$

$$K = \frac{1}{L_n m}$$

ماتریس هنجار شده = p (۲ و ۱ و ... و n)، L_n = لگاریتم نپری

شماره پاسخ‌گو = n ، شماره مقوله = j ، تعداد پاسخ‌گو = m

در روش آنتروپی شانون، به مؤلفه‌هایی که دارای فراوانی بیش‌تر و توزیع هدف‌مند است، ضریب اهمیت بالاتری تعلق می‌گیرد. نکته ضمنی این‌که، صرف فراوانی زیاد نمی‌تواند دال بر ضریب اهمیت بالا باشد. این روش به‌گونه‌ای است که مؤلفه‌هایی که فراوانی بالا دارند اما توزیع ناهمسان و نامتناوب دارند، در مقایسه با مؤلفه‌هایی که دارای فراوانی کم‌تر اما توزیع متناوب و همسان دارند، ضریب اهمیت پایینی کسب خواهند کرد (شرفی، محمودی و پورخواجه، ۱۳۹۹: ۵۴).

یافته‌ها

پرسش اول: کدام یک از شاخص عناصر کلیدی و اصول پایه‌ای الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در کتاب‌های درسی پیام‌های آسمان، تفکر و سبک زندگی و مطالعات اجتماعی مقطع متوسطه اول بیش‌تر مورد توجه و تأکید بوده است؟

جدول ۱: توزیع فراوانی شاخص‌های عناصر کلیدی و اصول پایه‌ای الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در کتاب‌های پیام‌های آسمان، تفکر و سبک زندگی و مطالعات اجتماعی دوره اول متوسطه

کتاب‌های مورد بررسی	پیام‌های آسمان	تفکر و سبک زندگی	مطالعات اجتماعی	مجموع	درصد فراوانی
عناصر کلیدی	۵۱۰	۵۲۴	۱۰۷۱	۲۱۰۵	۶۹/۵۹
اصول پایه‌ای	۳۸۹	۱۰۶	۴۲۵	۹۲۰	۳۰/۴۱
مجموع	۸۹۹	۶۳۰	۱۴۹۶	۳۰۲۵	۱۰۰
درصد فراوانی	۲۹/۷۱	۲۰/۸۳	۴۹/۴۵		

بر اساس یافته‌های جدول، مجموع فراوانی ابعاد تحلیل شده در کتاب‌های مورد بررسی ۳۰۲۵ مورد است. هم‌چنین میانگین فراوانی‌ها در میان دو شاخص عناصر کلیدی و اصول پایه‌ای معادل ۱۵۱۲/۵ است. از این‌رو در بین کتاب‌های اشاره‌شده بیش‌ترین فراوانی شاخص‌های عناصر کلیدی و اصول پایه‌ای مربوط به کتاب‌های مطالعات اجتماعی با فراوانی ۱۴۹۶ واحد و ۴۹/۴۵ درصد و کم‌ترین فراوانی مربوط به کتاب‌های تفکر و سبک زندگی با فراوانی ۶۳۰ واحد و ۲۰/۸۳ درصد است. در میان شاخص عناصر کلیدی و اصول پایه‌ای الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، شاخص عناصر کلیدی با فراوانی ۲۱۰۵ واحد و ۶۹/۵۹ درصد بیش‌ترین سهم را دارد و کم‌ترین سهم نیز مربوط به شاخص اصول پایه‌ای با ۹۲۰ فراوانی و ۳۰/۴۱ درصد است.

جدول ۲: داده‌های به‌هنجارشده، بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت هریک از شاخص‌های عناصر کلیدی و اصول پایه‌ای الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در کتاب‌های پیام‌های آسمان، تفکر و سبک زندگی و مطالعات اجتماعی دوره اول متوسطه

کتاب‌های مورد بررسی	پیام‌های آسمان	تفکر و سبک زندگی	مطالعات اجتماعی	بار اطلاعاتی	ضریب اهمیت
عناصر کلیدی	۰/۵۶۷	۰/۸۳۲	۰/۷۱۶	۰/۶۴۹	۰/۴۰۳
اصول پایه‌ای	۰/۴۳۳	۰/۱۶۸	۰/۲۸۴	۰/۹۶۳	۰/۵۹۷

بر اساس یافته‌های جدول، بالاترین بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت مربوط به شاخص اصول پایه‌ای است که معادل ۰/۹۶۳ و ۰/۵۹۷ است و کم‌ترین بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت مربوط به شاخص عناصر کلیدی معادل ۰/۴۰۳ و ۰/۶۴۹ است. بنابراین در میان کتاب‌های مورد بررسی، بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت شاخص اصول پایه‌ای بالاتر از سطح میانگین بوده و بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت شاخص عناصر کلیدی پایین‌تر از سطح میانگین است.

پرسش دوم: در کدام پایه‌ها به این دو مؤلفه، شاخص عناصر کلیدی و اصول پایه‌ای الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در کتاب‌های درسی پیام‌های آسمان، تفکر و سبک زندگی و مطالعات اجتماعی مقطع متوسطه اول توجه بیش‌تری شده است؟

جدول ۳: توزیع فراوانی شاخص‌های مربوط به عناصر کلیدی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در متن کتاب پیام‌های آسمان پایه‌های هفتم، هشتم و نهم دوره اول متوسطه

ردیف	شاخص‌های عناصر کلیدی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت	پایه هفتم	پایه هشتم	پایه نهم	مجموع	درصد فراوانی
۱	علم‌محوری	۱۰	۴	۱۰	۲۴	۸/۷۹
۲	مردم‌سالاری دینی	۰	۰	۰	۰	۰
۳	سرمایه (مادی، انسانی، اجتماعی و مذهبی)	۲	۱۴	۱	۱۷	۶/۲۳
۴	وحدت	۰	۱۲	۰	۱۲	۴/۳۹
۵	هویت اسلامی ایرانی	۵۹	۴۸	۱۰۸	۲۱۵	۷۸/۷۵
۶	تعامل سازنده بین‌المللی	۰	۰	۰	۰	۰
۷	اقتدار همه‌جانبه	۰	۰	۵	۵	۱/۸۳
۸	مجموع	۷۱	۷۸	۱۲۴	۲۷۳	۱۰۰
۹	درصد فراوانی	۲۶	۲۸/۵۷	۴۵/۴۲	۱۰۰	

براساس یافته‌های جدول، مجموع فراوانی ابعاد تحلیل‌شده در ارتباط با شاخص‌های عناصر کلیدی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در متن کتاب‌های مورد بررسی ۲۷۳ مورد است. بیش‌ترین فراوانی مربوط به عناصر کلیدی اختصاص به کتاب پیام‌های آسمان پایه نهم با فراوانی ۱۲۴ واحد و ۴۵/۴۲ درصد و کم‌ترین فراوانی مربوط به کتاب پیام‌های آسمان پایه هفتم با فراوانی ۷۱ واحد و ۲۶ درصد است. در میان شاخص‌های عناصر کلیدی، شاخص هویت اسلامی - ایرانی با ۲۱۵ فراوانی و ۷۸/۷۵ درصد، بیش‌ترین سهم را داشته و کم‌ترین سهم مربوط به شاخص‌های مردم‌سالاری دینی و تعامل سازنده بین‌المللی است.

جدول ۴: توزیع فراوانی شاخص‌های مربوط به اصول پایه‌ای الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در متن کتاب پیام‌های آسمان پایه‌های هفتم، هشتم و نهم دوره اول متوسطه

ردیف	شاخص‌های اصول پایه‌ای الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت	پایه هفتم	پایه هشتم	پایه نهم	مجموع	درصد فراوانی
۱	دین‌محوری حاکمیت	۳	۳	۹	۱۵	۶/۶۱
۲	کرامت انسانی	۲	۰	۰	۲	۰/۸۸
۳	امنیت	۰	۰	۰	۰	۰
۴	عدالت	۳	۰	۲	۵	۲/۲۰
۵	آزادی	۰	۰	۰	۰	۰
۶	رفاه	۰	۱۱	۳	۱۴	۶/۱۷
۷	معنویت	۸۳	۶۰	۴۸	۱۹۱	۸۴/۱۴
۸	مجموع	۹۱	۷۴	۶۲	۲۲۷	۱۰۰
۹	درصد فراوانی	۴۰/۰۹	۳۲/۶۰	۲۷/۳۱	۱۰۰	

بر اساس یافته‌ها؛ مجموع فراوانی ابعاد تحلیل‌شده در ارتباط با شاخص‌های اصول پایه‌ای الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در متن کتاب پیام‌های آسمان پایه‌های هفتم، هشتم و نهم دوره اول متوسطه ۲۲۷ مورد است. بیش‌ترین فراوانی مربوط به اصول پایه‌ای اختصاص به کتاب پیام‌های آسمان پایه هفتم با فراوانی ۹۱ واحد و ۴۰/۰۹ درصد و کم‌ترین فراوانی مربوط به کتاب پیام‌های آسمان پایه نهم با فراوانی

۶۲ واحد و ۲۷/۳۱ درصد است. در میان شاخص‌های اصول پایه‌ای الگو، شاخص معنویت با ۱۹۱ فراوانی و ۸۴/۱۴ درصد بیش‌ترین سهم را داشته و کم‌ترین سهم مربوط به شاخص آزادی و امنیت است.

جدول ۵: توزیع فراوانی شاخص‌های مربوط به عناصر کلیدی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در متن کتاب تفکر و سبک زندگی پایه هفتم (مشترک دختران و پسران)، هشتم (مشترک دختران و پسران) و ویژه دختران و پسران دوره اول متوسطه

ردیف	شاخص‌های عناصر کلیدی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت	پایه هفتم	پایه هشتم	دختران	پسران	مجموع	درصد فراوانی
۱	علم‌محوری	۳۳	۲۶	۰	۱	۶۰	۲۸/۴۴
۲	مردم‌سالاری دینی	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۳	سرمایه (مادی، انسانی، اجتماعی و مذهبی)	۱۰	۱۹	۰	۴	۳۳	۱۵/۶۴
۴	وحدت	۱	۰	۰	۰	۱	۰/۴۷
۵	هویت اسلامی ایرانی	۳۴	۶۵	۱۷	۱	۱۱۷	۵۵/۴۵
۶	تعامل سازنده بین‌المللی	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۷	اقتدار همه‌جانبه	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۸	مجموع	۷۸	۱۱۰	۱۷	۶	۲۱۱	۱۰۰
۹	درصد فراوانی	۳۶/۹۷	۵۲/۱۳	۸/۰۶	۲/۸۴	۱۰۰	

بر اساس یافته‌ها، مجموع فراوانی ابعاد تحلیل‌شده در ارتباط با شاخص‌های عناصر کلیدی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در متن کتاب‌های مورد بررسی ۲۱۱ مورد است. بیش‌ترین فراوانی مربوط به عناصر کلیدی اختصاص به کتاب تفکر و سبک زندگی پایه هشتم (مشترک دختران و پسران) با فراوانی ۱۱۰ واحد و ۵۲/۱۳ درصد و کم‌ترین فراوانی مربوط به کتاب تفکر و سبک زندگی پایه هشتم (ویژه پسران) با فراوانی ۶ واحد و ۲/۸۴ درصد است. در میان شاخص‌های عناصر کلیدی، شاخص هویت اسلامی ایرانی با ۱۱۷ فراوانی و ۵۵/۴۵ درصد، بیش‌ترین سهم را داشته و کم‌ترین سهم مربوط به شاخص‌های مردم‌سالاری دینی، تعامل سازنده بین‌المللی و اقتدار همه‌جانبه است.

جدول ۶: داده‌های به‌هنگار شده، بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت هریک از شاخص‌های مربوط به عناصر کلیدی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در متن کتاب تفکر و سبک زندگی پایه هفتم (مشترک دختران و پسران)، هشتم (مشترک دختران و پسران) و ویژه دختران و پسران دوره اول متوسطه

ردیف	شاخص‌های عناصر کلیدی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت	پایه هفتم	پایه هشتم	دختران	پسران	بار اطلاعاتی	ضریب اهمیت
۱	علم‌محوری	۰/۴۲۳	۰/۲۳۶	۰	۰/۱۶۷	۰/۷۲۴	۰/۳۵۰
۲	مردم‌سالاری دینی	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۳	سرمایه (مادی، انسانی، اجتماعی و مذهبی)	۰/۱۲۸	۰/۱۷۳	۰	۰/۶۶۶	۰/۶۰۳	۰/۲۹۲
۴	وحدت	۰/۰۱۳	۰	۰	۰	۰/۰۴۰	۰/۰۱۹
۵	هویت اسلامی ایرانی	۰/۴۳۶	۰/۵۹۱	۱	۰/۱۶۷	۰/۷۰۱	۰/۳۳۹
۶	تعامل سازنده بین‌المللی	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۷	اقتدار همه‌جانبه	۰	۰	۰	۰	۰	۰

بر اساس یافته‌ها، بالاترین بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت مربوط به شاخص علم‌محوری معادل ۰/۷۲۴ و ۰/۳۵۰ بوده و کم‌ترین بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت مربوط به شاخص‌های مردم‌سالاری دینی و تعامل

سازنده بین‌المللی و اقتدار همه‌جانبه است. بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت مربوط به شاخص هویت اسلامی ایرانی معادل ۰/۷۰۱ و ۰/۳۳۹ در مرتبه دوم است.

جدول ۷: توزیع فراوانی شاخص‌های مربوط به اصول پایه‌ای الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در متن کتاب تفکر و سبک زندگی پایه هفتم (مشترک دختران و پسران)، هشتم (مشترک دختران و پسران) و ویژه دختران و پسران دوره اول متوسطه

ردیف	شاخص‌های اصول پایه‌ای الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت	پایه هفتم	پایه هشتم	دختران	پسران	مجموع	درصد فراوانی
۱	دین‌محوری حاکمیت	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۲	کرامت انسانی	۰	۱۷	۰	۰	۱۷	۲۶/۸۶
۳	امنیت	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۴	عدالت	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۵	آزادی	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۶	رفاه	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۷	معنویت	۲۰	۲۰	۳	۳	۴۶	۷۲/۶۸
۸	مجموع	۲۰	۳۷	۳	۳	۶۳	۱۰۰
۹	درصد فراوانی	۳۱/۶	۵۸/۴۶	۴/۷۴	۴/۷۴	۴/۷۴	۱۰۰

بر اساس یافته‌ها، مجموع فراوانی ابعاد تحلیل شده در ارتباط با شاخص‌های اصول پایه‌ای الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در متن کتاب تفکر و سبک زندگی پایه هفتم (مشترک دختران و پسران)، هشتم (مشترک دختران و پسران) و ویژه دختران و پسران دوره اول متوسطه ۶۳ مورد است. بیش‌ترین فراوانی مربوط به اصول پایه‌ای اختصاص به کتاب تفکر و سبک زندگی پایه هشتم (مشترک دختران و پسران) با فراوانی ۳۷ واحد و ۵۸/۴۶ درصد و کم‌ترین فراوانی مربوط به کتاب تفکر و سبک زندگی پایه‌های هفتم (ویژه دختران) و هشتم (ویژه پسران) با فراوانی ۳ واحد و ۴/۷۴ درصد است. در میان شاخص‌های اصول پایه‌ای الگو، شاخص معنویت با ۴۶ فراوانی و ۷۲/۶۸ درصد بیش‌ترین سهم را داشته و کم‌ترین سهم مربوط به شاخص‌های دین‌محوری حاکمیت، امنیت، عدالت، آزادی و رفاه است.

جدول ۸: توزیع فراوانی شاخص‌های مربوط به عناصر کلیدی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در متن کتاب مطالعات اجتماعی پایه‌های هفتم، هشتم و نهم دوره اول متوسطه

ردیف	شاخص‌های عناصر کلیدی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت	پایه هفتم	پایه هشتم	پایه نهم	مجموع	درصد فراوانی
۱	علم‌محوری	۶	۱۳	۱۰	۲۹	۸/۹۸
۲	مردم‌سالاری دینی	۴	۶	۶	۱۶	۴/۹۵
۳	سرمایه (مادی، انسانی، اجتماعی و مذهبی)	۳۸	۱۸	۲۲	۷۸	۲۴/۱۵
۴	وحدت	۰	۲	۰	۲	۰/۶۲
۵	هویت اسلامی ایرانی	۸۲	۲۹	۷۶	۱۸۷	۵۷/۸۹
۶	تعامل سازنده بین‌المللی	۰	۲	۴	۶	۱/۸۶
۷	اقتدار همه‌جانبه	۰	۲	۳	۵	۱/۵۵
۸	مجموع	۱۳۰	۷۲	۱۲۱	۳۲۳	۱۰۰
۹	درصد فراوانی	۴۰/۲۵	۲۲/۲۹	۳۷/۴۶	۳۷/۴۶	۱۰۰

بر اساس یافته‌ها، مجموع فراوانی ابعاد تحلیل شده در ارتباط با شاخص‌های عناصر کلیدی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در متن کتاب‌های مورد بررسی ۳۲۳ مورد است. بیش‌ترین فراوانی مربوط به عناصر کلیدی اختصاص به کتاب مطالعات اجتماعی پایه هفتم با فراوانی ۱۳۰ واحد و ۴۰/۲۵ درصد و

کم‌ترین فراوانی مربوط به کتاب مطالعات اجتماعی پایه هشتم با فراوانی ۷۲ واحد و ۲۲/۲۹ درصد است. در میان شاخص‌های عناصر کلیدی، شاخص هویت اسلامی - ایرانی با ۱۸۷ فراوانی و ۵۷/۸۹ درصد، بیش‌ترین سهم را داشته و کم‌ترین سهم مربوط به شاخص وحدت با ۲ فراوانی و ۰/۶۲ درصد است.

جدول ۹: توزیع فراوانی شاخص‌های مربوط به اصول پایه‌ای الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در متن کتاب مطالعات اجتماعی هفتم، هشتم و نهم دوره اول متوسطه

ردیف	شاخص‌های اصول پایه‌ای الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت	پایه هفتم	پایه هشتم	پایه نهم	مجموع	درصد فراوانی
۱	دین‌محوری حاکمیت	۳	۱۱	۹	۲۳	۱۳/۳۷
۲	کرامت انسانی	۱۹	۰	۲	۲۱	۱۲/۲۱
۳	امنیت	۲	۲	۱	۵	۲/۹۱
۴	عدالت	۱۳	۱۰	۷	۳۰	۱۷/۴۴
۵	آزادی	۰	۴	۱	۵	۲/۹۱
۶	رفاه	۱۷	۴	۱۲	۳۳	۱۹/۱۹
۷	معنویت	۱۸	۱۸	۱۹	۵۵	۳۱/۹۷
۸	مجموع	۷۲	۴۹	۵۱	۱۷۲	۱۰۰
۹	درصد فراوانی	۴۱/۸۶	۲۸/۴۹	۲۹/۶۵	۱۰۰	

بر اساس یافته‌ها، مجموع فراوانی ابعاد تحلیل‌شده در ارتباط با شاخص‌های اصول پایه‌ای الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در متن کتاب مطالعات اجتماعی پایه‌های هفتم، هشتم و نهم دوره اول متوسطه ۱۷۲ مورد است. بیش‌ترین فراوانی مربوط به اصول پایه‌ای اختصاص به کتاب مطالعات اجتماعی پایه هفتم با فراوانی ۷۲ واحد و ۴۱/۸۶ درصد و کم‌ترین فراوانی مربوط به کتاب مطالعات اجتماعی پایه هشتم با فراوانی ۴۹ واحد و ۲۸/۴۹ درصد است. در میان شاخص‌های اصول پایه‌ای الگو، شاخص معنویت با ۵۵ فراوانی و ۳۱/۹۸ درصد بیش‌ترین سهم را داشته و کم‌ترین سهم مربوط به شاخص آزادی و امنیت با فراوانی ۵ واحد و ۲/۹۱ درصد است.

جدول ۱۰: داده‌های به‌هم‌نگار شده، بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت هریک از شاخص‌های مربوط به اصول پایه‌ای الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در متن کتاب مطالعات اجتماعی پایه‌های هفتم، هشتم و نهم دوره اول متوسطه

ردیف	شاخص‌های اصول پایه‌ای الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت	پایه هفتم	پایه هشتم	پایه نهم	بار اطلاعاتی	ضریب اهمیت
۱	دین‌محوری حاکمیت	۰/۰۴۲	۰/۲۲۴	۰/۱۷۶	۰/۷۰۴	۰/۱۶۴
۲	کرامت انسانی	۰/۲۶۴	۰	۰/۰۳۹	۰/۴۳۶	۰/۱۰۲
۳	امنیت	۰/۰۲۸	۰/۰۴۱	۰/۰۲۰	۰/۲۸۱	۰/۰۶۵
۴	عدالت	۰/۱۸۰	۰/۲۰۴	۰/۱۳۷	۰/۸۲۳	۰/۱۹۲
۵	آزادی	۰	۰/۰۸۲	۰/۰۲۰	۰/۲۵۸	۰/۰۶۰
۶	رفاه	۰/۲۳۶	۰/۰۸۲	۰/۲۳۵	۰/۸۰۶	۰/۱۸۸
۷	معنویت	۰/۲۵	۰/۳۶۷	۰/۳۷۳	۰/۹۸۵	۰/۲۲۹

بر اساس یافته‌های جدول، بالاترین بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت مربوط به شاخص معنویت معادل ۰/۹۸۵ و ۰/۲۲۹ بوده و کم‌ترین بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت مربوط به شاخص آزادی معادل ۰/۲۵۸ و ۰/۰۶۰ است.

بحث و نتیجه‌گیری

الگوی پیشرفت اسلامی - ایرانی نظریه پیچیده‌ای از توسعه را ارائه می‌دهد. قید اسلامی بودن، به‌طور اجمال چندشاخص اصلی را در اجرای الگوی توسعه ایجاد می‌کند و قید ایرانی بودن از مدل توسعه غربی کاسته و به بومی شدن الگوی پیشرفت می‌انجامد. الگویی که واقعیت‌های جامعه و کشور ایران را در نظر داشته و شاخص‌های مربوط به یک کشور جوان، مذهبی، با آداب و رسوم شرقی، مختصات جغرافیایی و جمعیتی خاص، منابع غنی و البته ضعف‌ها و کاستی‌های خاص خود را داراست. در این مقاله با توجه به اسناد فرادستی و محور قرار دادن پژوهش‌های مرتبط داخلی در بخش اصول و عناصر پایه‌ای الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، نخست معرف‌هایی برای هر یک از شاخص‌ها، جمع‌آوری شد. یک چک‌لیست پژوهش‌گرساخته به هفت شاخص برای اصول پایه‌ای و چک‌لیستی دیگر با هفت شاخص برای عناصر کلیدی در نظر گرفته شد.

یافته‌های حاصل از پژوهش نشان داد که در بررسی شاخص‌های عناصر کلیدی در محتوای کتاب‌های پیام‌های آسمان، تفکر و سبک زندگی و مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول شاخص هویت اسلامی ایرانی، از توجه بیش‌تری برخوردار است، در حالی که کم‌ترین توجه مربوط به شاخص‌های مردم‌سالاری دینی، تعامل سازنده بین‌المللی و اقتدار همه‌جانبه است. علاوه بر این شاخص سرمایه در کتاب مطالعات اجتماعی و شاخص علم‌محوری در کتاب‌های پیام‌های آسمان و تفکر و سبک زندگی در مرتبه دوم قرار دارند، در نتیجه یافته‌ها در بخش شاخص عناصر کلیدی نشان می‌دهد که در تمامی سه کتاب مورد بررسی، شاخص‌های عناصر کلیدی از توزیع یکسانی برخوردار نبوده و این کاستی موجب کاهش اثربخشی همه شاخص‌ها خواهد شد. بر این اساس برنامه درسی توانسته است نقش و اهمیت اساسی تمامی شاخص‌های عناصر کلیدی را برای دانش‌آموزان تشریح نماید که امید است برنامه‌ریزان درسی و تهیه‌کنندگان کتاب‌های درسی با تقویت این شاخص‌ها به‌صورت یکسان سبب ارتقای شاخص‌های عناصر کلیدی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در میان دانش‌آموزان باشند.

علاوه بر این به جز کتاب‌های مطالعات اجتماعی در سایر کتاب‌های درسی؛ فراوانی، بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت شاخص‌ها بسیار ناچیز بوده و ضرورت دارد این کاستی و ضعف‌ها برطرف شود. از حیث حجم مطالب مرتبط با شاخص عناصر کلیدی نیز کتاب‌های تفکر و سبک زندگی و به‌ویژه پیام‌های آسمان، شایسته است مورد بازنگری قرار گرفته و پررنگ‌تر شود. علاوه بر این، شاخص وحدت که به‌نوعی دغدغه عصر حاضر محسوب می‌شود، شایسته است که به‌نحو مطلوب در بین شاخص‌های عناصر کلیدی مورد توجه قرار گیرد تا در دوره‌ای که شاهد رونق گرفتن فردگرایی افراطی هستیم شاخص وحدت بتواند کارایی ارتباطی اجتماع را افزایش دهد تا شاهد برقراری رفاه اجتماعی در یک جامعه مردم‌سالار باشیم. بنابراین براساس اصل مداومت، اگر کتاب‌های درسی درصدد انتقال شاخص‌های عناصر کلیدی به دانش‌آموزان می‌باشند، باید شاخص‌های مربوط در طی پایه‌های تحصیلی تکرار شود اما بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت پایین شاخص عناصر کلیدی نشان می‌دهد که اصل مداومت برای این شاخص در محتوای کتاب‌های مورد بررسی رعایت نشده است. بر این اساس می‌توان استنباط کرد که چینش توزیع فراوانی شاخص عناصر کلیدی تصادفی بوده و این امر زمانی پررنگ‌تر می‌شود که بر مبنای تحول شناختی و ذهنی دانش‌آموزان، باید بر میزان تکرار و عمق شاخص در طول پایه‌ها اضافه شود.

در بخش اصول پایه‌ای نیز نتایج به‌دست‌آمده نشان داد که در میان شاخص‌های اصول پایه‌ای الگو، شاخص معنویت با بیش‌ترین فراوانی و درصد از توجه بسیار خوبی برخوردار است. در حالی‌که شاخص‌های دین‌محوری حاکمیت، آزادی و امنیت، رفاه و عدالت سهم بسیار ناچیزی در کتاب‌های درسی به‌خود اختصاص داده‌اند. نکته‌ای که در این میان ضروری به‌نظر می‌رسد، عدم توزیع برابر شاخص‌های اصول پایه‌ای در کتاب‌های درسی می‌باشد که با توجه به اهمیت این موضوع باید مد نظر نویسندگان کتاب‌های درسی قرار گیرد. البته همان‌طور که گفته شد شاخص اصول پایه‌ای، بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت بیش‌تری نسبت به شاخص عناصر کلیدی برخوردار است اما به‌لحاظ میزان فراوانی سهم کم‌تری در کتاب‌های درسی دوره متوسطه اول دارد. به‌عبارت دیگر بالاترین بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت مربوط به شاخص اصول پایه‌ای است و کم‌ترین بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت مربوط به شاخص عناصر کلیدی معادل است.

بر اساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود توجه بیش‌تری به نقش آموزش و پرورش در تربیت انسان‌های شایسته و اثرگذار و آشنایی دانش‌آموزان با اهداف مرکز الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت صورت گیرد. یکی از الزامات اساسی فرهنگ در راستای الگوی پیشرفت، توجه به ارزش‌های موجود در جامعه و احیای آن‌هاست و باید سعی کرد در مسیر حرکت به‌سوی پیشرفت، از ارزش‌ها صیانت نموده و به تقویت آن‌ها پرداخت. بنابراین ایجاد بستر مناسب فرهنگی در کشور به‌منظور آشنایی بیش‌تر جامعه با الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت یکی از راه‌کارهای اجرایی برای صیانت از ارزش‌های اساسی و ارزش‌های در معرض فراموشی یا ارزش‌های در معرض خطر تهاجم فرهنگی است. علاوه‌بر این تقویت برنامه‌های درسی دوره ضمن خدمت فرهنگیان با به‌کارگیری متخصصان الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت به‌عنوان مدرس دوره یکی دیگر از راه‌کارهای اجرایی برای تقویت نگرش معلمان و آشنایی آنان با شاخص‌های اصول و عناصر الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در کتب درسی است. هم‌چنین گنجاندن موضوعاتی در قالب سمینار، مقاله و همایش به‌صورت تلفیقی در کتاب‌های درسی جهت آمادگی دانش‌آموزان با عناصر کلیدی و اصول پایه‌ای الگوی اسلامی ایرانی - پیشرفت، تحکیم شاخص تعامل سازنده بین‌المللی از طریق تأکید بر هم‌زیستی فعال با جهان و بیرون رفتن از انزوا با سرلوحه قرار دادن اصول عزت، حکمت و مصلحت و در نهایت تأکید بر حفاظت و صیانت از فرهنگ‌های بومی و ارزش‌های حاکم در سطح جامعه در جهت تقویت شاخص امنیت، تقویت جایگاه تحمل اندیشه‌های گوناگون و مخالف و تشویق به آزادی بیان و نقدپذیری جهت استحکام شاخص آزادی در سطح جامعه و مدارس و تأکید بر رعایت قانون، نظم و هنجارهای اجتماعی و پای‌بندی به قانون و رفتارهای عدالت‌آمیز در کتاب‌های درسی جهت تقویت شاخص عدالت از راه‌کارهای اجرایی است.

تشکر و قدردانی

از کلیه اساتید که به پژوهش‌گران در تهیه چک‌لیست محتوا یارک رسانده‌اند، تشکر به عمل می‌آید.

منابع

- آذر، عادل (۱۳۸۰). بسط و توسعه روش آنتروپی شانون برای پردازش داده‌ها در تحلیل محتوی، *فصلنامه علوم انسانی دانشگاه الزهراء*. ۱۱(۳۷)، ۱-۱۸.
- اجاقی، صبا، و آقای فیروزآبادی، سیدمحمود (۱۳۹۹). طراحی مدل مفهومی اجرای الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت با تأکید بر بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی (مدظله‌العالی). *فصلنامه علمی راهبرد*. ۲۹(۱)، ۶۷-۹۶. https://rahbord.csr.ir/article_115555.html
- اسکات، ویلیام (۱۳۹۱). *تئوری حسابداری مالی*. (ترجمه علی پارسائیان)، تهران: ترمه.
- بهمنی، سجاد، احمدی اوندی، ذوالفقار، ملتفت، حسین، و بهمنی، سهیلا (۱۳۹۷). واکاوی نقش آموزش و پرورش در شکل‌گیری سبک زندگی متناسب با الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت یک مطالعه داده‌بنیاد در مدارس استان خوزستان (شهرستان رامهرمز، اهواز، ایذه). *هفتمین کنفرانس الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت، از الگوی پایه به سوی الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت*.
- نصر اصفهانی، محمد، معصومی‌نیا، غلامعلی، و منتظر، راحله (۱۳۹۸). بررسی و ارزیابی الگوی پایه اسلامی ایرانی پیشرفت، *فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان*. ۷(۴)، ۵۲۶-۵۴۷. <https://doi.org/10.32598/JMSP.7.4.2>
- خوش‌چهره، محمد و نیک‌بخش، حبیبی (۱۳۹۱). اصول پایه‌ای و عناصر کلیدی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت از منظر اسناد فرادستی نظام جمهوری اسلامی ایران. *فصلنامه علمی راهبرد*. ۲۱(۱)، ۲۱۹-۲۴۴. https://rahbord.csr.ir/article_124433.html
- شرفی، محمود، محمودی، سیروس، و پورخواجه، مائده (۱۳۹۹). بررسی جایگاه مؤلفه‌های تربیت جهادی در کتاب‌های درسی دوره متوسطه اول. *نشریه مسائل کاربردی تعلیم و تربیت اسلامی*. ۵(۲)، ۳۱-۶۸. <http://dx.doi.org/10.29252/qaie.5.2.31>
- طالبکی، اکبر (۱۳۹۹). بررسی و نقد سند الگوی پایه اسلامی ایرانی پیشرفت (به‌عنوان سند بالادستی نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران). *فصلنامه علمی مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی*. ۸(۲)، ۳۷۲-۳۹۱. https://www.ipoba.ir/article_128089.html
- علیپور، جواد، و پوررشیدی، هاتف (۱۳۹۹). تحلیل گفتمان سند اولیه الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، *فصلنامه مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی*. ۸(۲)، ۱۴۰-۱۶۷. https://www.ipoba.ir/article_128092.html?lang=fa
- صافدل، معصومه (۱۳۹۷). بررسی جایگاه سه نهاد مهم خانواده و آموزش و پرورش و دولت در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت. *هفتمین کنفرانس الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت، از الگوی پایه به سوی الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت*.
- کریمی، سمانه، عنایتی، ترانه، و نیازآذری، کیومرث (۱۴۰۱). بررسی وضعیت موجود و مطلوب نقش نظام آموزش و پرورش در توسعه پایدار با رویکرد الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت، *فصلنامه علمی پژوهشنامه تربیتی دانشگاه آزاد واحد بجنورد*. ۷۱(۱۷)، ۱۸۷-۲۱۶.

گنجی، محمد، نیازی، محسن، اشتری مهرجردی، اباذر، و حیدریان، امین (۱۴۰۰). رسانه‌های جهانی و هویت فرهنگی (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه کاشان). *جامعه فرهنگ رسانه*. ۱۰(۴۰)، ۹۱-۱۱۶.

https://www.jscm.ir/article_113884.html

گلدانی، مهدی، و قربانپور دستکی، علی (۱۴۰۱). مقایسه تطبیقی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت و توسعه پایدار، *فصلنامه علمی مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی*. ۱۰(۴)، ۷-۳۵.

https://www.ipoba.ir/article_156324.html?lang=fa

مذبوحی، سعید، و فیاض، ایراندخت (۱۳۹۶). تحلیل و بررسی تطبیقی الگوی اسلامی پیشرفت بر اساس اسناد تحولی بالادستی و سند تحول بنیادین آموزش و پرورش. *ششمین کنفرانس الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت، تعمیق و تکمیل الگوی پایه پیشرفت*.

نواختی‌مقدم، امین، و خالقی، زینب (۱۳۹۷). بررسی نسبت نظام آموزشی با الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت. *هفتمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی، پیشرفت از الگوی پایه به سوی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران*.

Referenses

- Alipoor, J., & Pourrashidi, H. (2021). The Discourse Analysis of the Initial Document of the Islamic-Iranian Model of Progress. *Iranian Pattern of Progress*, 8(2), 140-167. https://www.ipoba.ir/article_128092.html?lang=en[In Persian].
- Azar, A. (2008). Extension and development of Shannon's entropy method for data processing in content analysis, *Al-Zahra University Humanities Quarterly*, 11(37), 1-18. [In Persian].
- Ganji, M., Niazi, M., Ashtari Mehrjerdi, A., & Heydarian, A. (2021). Global Media and Cultural Identity (Case of Study: Kashan University Students). *Society Culture Media*, 10(40), 91-116. https://www.jscm.ir/article_113884.html?lang=en [In Persian].
- Goldani, M., & ghorbanpour, A. (2023). Comparative comparison of Islamic-Iranian model of progress and sustainable development. *Iranian Pattern of Progress*, 10(4), 7-35. https://www.ipoba.ir/article_156324.html?lang=en[In Persian].
- Khoshchehra, M., & Nikbakhsh, H. (2012). Basic Principles and Key Elements of Islamic-Iranian Progress Model from Viewpoint of Large-Scale Instruments of the Islamic Republic of Iran. *Strategy*, 21(1), 219-244. https://rahbord.csr.ir/article_124433.html?lang=en [In Persian].
- Nasresfahani, M., Masuminia, G. A., & montazer, R. (2020). investigation and Evaluation of the Basic Islamic-Iranian Model of Progress. *Quarterly Journal of The Macro and Strategic Policies*, 7(28), 526-547. https://www.jmsp.ir/article_102278.html[In Persian].
- Ojaghi, S., & Aghaei Firoozabadi, S. M. (2020). Designing a Cconceptual Model for Implementing the Islamic-Iranian Model of Progress with an Emphasis on the Statements of the Leader of the Islamic Revolution. *Strategy*, 29(1), 67-96. https://rahbord.csr.ir/article_115555.html?lang=en [In Persian].
- Sharafi, M., mahmoudi, S., & pourkhajeh, M. (2020). The Place of the Components of the Jihadi Education in the First-Grade Junior High School Textbooks. *qaiie*. 5(2), 31-68. <http://dx.doi.org/10.29252/qaiie.5.2.31>[In Persian].

- Speelman, S. A. (2018). A Mixed-Methods Study of Academic Achievement and Academic Progress in 9-12 Ohio Public Charter Schools Versus Their Counterparts in Traditional Public-School Districts: Identifying Successful Charter School Teaching Practices (Doctoral dissertation, University of Findlay. http://rave.ohiolink.edu/etdc/view?acc_num=findlay1532468906285253
- Talabaki, A. (2021). Modifying and upgrading the document of the Iranian Islamic basis model of progress (as the top document of the legal system of the Islamic Republic of Iran). *Iranian Pattern of Progress*, 8(2), 372-391. https://www.ipoba.ir/article_128089.html?lang=en[In Persian].

